

Bavo Claes

VIJFTIG

Uitgeverij
**VRJ
DAG**

voor Els, Kasper en Fran

© 2015 – Bavo Claes & Uitgeverij Vrijdag
Jodenstraat 16, 2000 Antwerpen
www.uitgeverijvrijdag.be
www.bavoclaes.be

Omslagontwerp: Mario Debaene
Foto auteur: Els Matthysen
Omslagillustratie: Theo van Rysselberghe, Paquita
Vormgeving binnenwerk: theSWitch, Antwerpen

NUR 301
ISBN 978 94 6001 333 1
D/2014/11.676/250

e-boek
ISBN 978 94 6001 339 3

Niets van deze uitgave mag door middel van elektronische of andere middelen,
met inbegrip van automatische informatiesystemen, worden gereproduceerd en/of openbaar
gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

1

Als hij vijftig wordt, geeft hij zichzelf een pastelroze Cadillac cadeau. Voor zijn doen een uitermate vermetelete zet. En zoals te voorzien was valt die in verkeerde aarde. Je bent gek geworden, zegt zijn vrouw nog voor hij het haar heeft kunnen uitleggen, waarna ze uit verbouweratie een veel te groot stuk chocola in haar mond stopt. Ik dacht: geen betere manier om het magische jaar 2000 te beginnen! had hij zich voorgenomen tegen haar te zeggen, maar de zin blijft steken in zijn keel. Hij volstaat ermee zijn gezicht tot een glimlach te plooiën. Zo'n te wantrouwen glimlach waarmee een huisvrouw in oude reclames een stofzuiger aanprijst.

Hij staat voor de deur, zegt hij, als je wil kunnen we... Ze roert een paar keer hoekig in de pan met wortelen op het fornuis, zinkt neer op de dichtstbijzijnde stoel en gaat zitten staren naar het gootsteenroostertje, waaraan een sliert oranje schrapstel is blijven hangen. Hij denkt: ze is ongesteld binnenkort zo te zien, slecht moment. Hij zegt: Ik wou je verrassen! Nu stopt ze ook met kauwen, hoewel haar mond bijlange nog niet leeg kan zijn gegeten. Hoeveel hij gekost heeft, wil ze weten, maar zoals ze het uitsprekt is het lastig te verstaan, hij houdt zich dof. Ik dacht, zegt hij op zo luchthartig mogelijke toon, mijn vrouw heeft smaak, dus valt ze vast ook op mooie auto's. Ze ademt verschillende keren met kracht door haar neus, een onheilspellende manier van zuchten. Je bent gek geworden, besluit ze met een zware spraak. Doordat de chocolade minstens 86 procent cacao bevat, heeft hij een optimale vertroostende en opwekkende werking. Die soort is bovendien veruit het beste voor de lijn.

Als na een lange stilte de brandlucht niet meer te loochenen is, blijkt dat ze een verkeerde kookplaat aangezet heeft, een waar de afdekklaar nog op ligt. Bij een poging om die met behulp van een theedoek weg te pakken, brandt ze haar vingers. Ze denkt: een Cadillac, mijn God, waaraan heb ik dit verdiend. Slechter kon het jaar echt niet beginnen.

Maanden later, als 2000 al over de helft is, zal ze hem nog altijd nadragen dat die auto een waanzinnige koop is geweest – en dat was hij ook. Er moesten niet alleen twee spaarrekeningen voor geplunderd worden, maar zelfs een spaarverzekering tak 23, laag risico, toch een van de zeldzame beleggingen waarmee hij dacht een gelukkige gooi gedaan te hebben. Anderen zeiden van niet, een punthoofd krijgt hij van geldzaken, maar zijn vrouw is er nog slechter in en iemand moet het doen. Misschien is ook de aanschaf van een Cadillac per slot wel een soort van belegging. In elk geval heeft iedereen recht op een uitspatting één keer in zijn leven, vindt hij, en vijftig worden is daarvoor veruit de geschiktste gelegenheid. Niemand neemt tenslotte zijn geld mee in het graf, zoals zijn oppassende moeder altijd zegt. En wie geeft wat hij heeft is waard dat hij leeft, en doe toch een sjaal om jongen, en rij voorzichtig, want hoe je 't ook wendt of keert, voorzichtigheid blijft nog altijd de moeder van de porseleinkast en zo nog een stuk of wat adviezen liggen haar in de mond bestorven, een mens hoort dat op den duur niet meer.

Zijn Citroën Xantia doet hij over aan een collega op de krant. Daar heeft hij meer hartzeer van dan hij wil toegeven, misschien wegens het weekmakende décolleté waarmee die kar bij zijn lancering gepromoot werd. Zo'n foto met een waas, die hij in zijn hoofd maar moeilijk op de achtergrond geschoven krijgt.

De eerste rit met de Cadillac maakt hij op een maandag in de vooravond, op een paar uur na elf maanden en een week voor hij de catastrofe over zichzelf en zijn dierbaren af zal roepen. Het is een Cadillac Fleetwood Brougham Coupé d'Elegance, special edition 1981, met gevinde wieloppen en baljurkwitte doorgenaaide leren stoelen. Een pracht van een auto, zij het in gevorderde staat van verwaarlozing – waar hij enthousiast overheen kijkt. De kleur van het koetswerk is oorspronkelijk herten huidbeige geweest, zoals hij heeft kunnen nalezen op de oude bestelbon, maar de vorige eigenaar, een rentenierende slager, heeft de bak naderhand in het varkensroze laten spuiten. Dé kleur van de jaren vijftig. En al is hij dan beleggingsanalfabeet, alles welbeschouwd heeft hij dus toch nog een koopje gedaan: een simpele tweedehandsauto met de *look* van een *collector's car*. Dat die slager hem afgezet heeft, en niet zo'n beetje, komt hij nooit te weten. Persjongens hebben de naam uitgeslapen te zijn, maar op elke regel is er wel een uitzondering.

In *Wie is wie in Vlaanderen* staat hij tussen *Clerckx, Eugène Julien Valère, anesthesioloog-intensivist* en *Clinckemaillie, Patsy, handelaarster in delicatessen*. Zijn artikel is aanmerkelijk korter dan dat van die twee. *Cleyman, Jan, journalist. °10 januari 1950. Opleiding: sociologie, communicatiewetenschap. Loop-*

baan: redacteur, verslaggever. En hoe hij te bereiken is, thuis en op de krant in Brussel.

* * *

Ze heeft er een hekel aan met de naam van haar man toegesproken te worden. Wie haar mevrouw Cleyman noemt krijgt meteen de correctie op zijn brood: *Matterne!* Ze zegt het zo vriendelijk mogelijk, maar verraadt zichzelf door twee geknepen mondhoeken en een giftig toontje in haar stem. Op zulke ogenblikken ziet ze er niet op haar voordeligst uit. Ze weet dat, maar ze houdt niet van huichelen. Van haar voornaam heet ze Johanna, tenminste, dat valt te lezen in haar geboorteakte en op haar identiteitskaart, maar zo kun je een baby bezwaarlijk aanspreken, vonden haar ouders toen ze over het wiegje gebogen stonden, en dus werd het Jo en dat bleef zo. Wat wel 'ns misverstanden met zich meebrengt, omdat Jo ook voor Johan kan staan. Het bedrijf dat geregeld partijen nieuwe boeken aflevert in de boekwinkel die ze houdt, heeft de rekeningen jarenlang ten name van *de heer Jo Cleyman* uitgeschreven, terwijl ze daar toch beter moesten weten.

Een boekhandel heet de zaak nog altijd te zijn, maar in het assortiment groeit jaar na jaar het aandeel van kranten, tijdschriften, wenskaarten, videocassettes, cd-roms en sinds kort ook dvd's. Van de boeken neemt ze vooral romans mee naar huis om na gedane dagtaak te lezen, zo kan ze de klanten beter adviseren, houdt ze zichzelf voor. In werkelijkheid heeft ze, zoals iedereen, behoefte aan balsem voor de ziel. Deelnemen in andermans verzinsels en daardoor vrede hebben met het eigen lot, het is ongetwijfeld quatsch. Maar het werkt. Soms.

Vaak ligt ze 's avonds klaarwakker in bed, of ze zit rechtop met het kussen in haar rug en leest bij het licht van het bedlampje zo'n roman, en ondertussen ligt hij naast haar te snurken. Het begint zachtjes, als het gesnor van een gloednieuw brommertje. Maar dat is nog niet eens ingereden of daar stijgt uit het beddengoed het geluid van een tweedehands diesel op, straks onverbiddelijk overschakelend op de Apache-helikopter die ronkend en ratelend boven yankeevijandig gebied opereert. Dan zit ze hem soms te bespieden: de opengezakte mond, de vibrerende neusvleugels, ongerechtigheden allerhande op wangen en kin, dichter wordende haarbosjes in zijn oren, de vlug verminderende haargroei op zijn hoofd. Zelf heeft hij het over zijn 'wijkende haargrens'; anderen zien een man die kaal wordt. Dan denkt ze: een kind, hij is een groot kind en ik sta er alleen voor. Of ze denkt: mijn leven is voorbij en het is niet de moeite waard

geweest. Waarop hij zo indringend snurkt en smakt dat het lijkt of hij haar gelijk geeft.

Ze legt haar boek aan de kant, glijdt onder dek en zegt bij zichzelf dat die Cadillac, veel te lang, veel te roze, een soortement substituut voor zijn pik moet zijn. Psychoanalyse van de koude grond, maar toch een treffende gedachte. Ze geeft hem een goed gedoseerde por, zodat hij zich al slapende van zijn rug op zijn zij keert, waarna het snurken minder wordt. Spoedig verijlt het tot een beurtelings piepen en fluiten. Zoals hij nu naar me toegewend ligt, denkt ze, schijnt hij wel een attente minnaar.

Van mannen en vriendinnen krijgt Jo Matterne vaak complimentjes over haar uiterlijk. Ze heeft eens en voor al beslist dat het niet om vleierij gaat, hooguit om jaloezie. Tien jaar terug, toen ze veertig werd, is ze begonnen met fitnessen, en ze weet wel zeker dat haar billen steviger zijn en haar borsten minder hangen dan bij vrouwen van haar leeftijd die te lui zijn voor conditietraining. Haar man heeft helaas geen besef van zijn geluk, hij lijkt het niet te merken. Misschien, bedenkt ze, omdat het hem aan vergelijkingsmateriaal ontbreekt, althans in levenden lijve, nu ja, daar gaat ze van uit. Maar ook en vooral omreden dat hij nóóit wat merkt. Ze heeft het er met hem 'ns uitdrukkelijk over gehad, over slapte casu quo stevigheid, maar het moet ook toen niet helemaal doorgedrongen zijn. Zoals er hoogst zelden wat doordringt tot deze snurkkampioen, haar man, haar geliefde.

Uit zijn broek, die over de stoel hangt, klinkt de negende van Beethoven op: *Alle Menschen werden Brüder*. Zijn gsm. Maar hij wordt er niet wakker van, en zij wil rust. Ze likt aan haar vinger en spreidt haar benen. Ze schuift de natte vinger onder de donsdeken omlaag; haar andere hand trekt de lippen vaneen. Als ze, in het pittige ritme van de ringtoon, aan haar daad van zelfheiliging begonnen is, ontsnapt de slaper naast haar een zo krachtige snork dat zijn hele lijf ervan beeft. Hij hapt met zijn mond als een vis. Nu gaat in de kelder ook de wasmachine over op centrifugeren, je kunt de motor tot boven horen gieren. Als op de koop toe de gsm na een korte pauze opnieuw begint te musiceren is ze opeens niet meer in de stemming. Ze laat het erbij, onverrichter zake. Ze gaat dan maar aan hun twee kinderen liggen denken, hun beider trots, en zo valt ze toch nog tevreden in slaap.

2

Elke dag bedrijven 100 miljoen mensen op de wereld de liefde. Elke seconde beginnen zo'n 1150 paringen. Dat staat in een rapport van de WHO, de Wereldgezondheidsorganisatie, die de gegevens publiceert naar aanleiding van de twintigste verjaardag van haar onderzoeksprogramma over menselijke vruchtbaarheid.

De cijfers zijn uiteraard gemiddelden. In de studie wordt ervan uitgegaan dat om en nabij 3,5 miljard van de aardbewoners tussen 15 en 65 jaar oud zijn. Wie tot die leeftijdsgroep behoort, wordt als seksueel actief beschouwd.

De 100 miljoen geslachtsdaden die dagelijks verricht worden, leiden in 910.000 gevallen tot zwangerschap. De helft daarvan is niet gepland, een kwart is zonder meer ongewenst.

De copulaties hebben trouwens nog andere onbedoelde gevolgen. In het onderzoeksverslag is sprake van 356.000 bacteriële of virale infecties, die elke dag via geslachtelijke vereniging overgedragen worden. De directeur-generaal van de WHO noemt de gezondheid van de wereldbevolking op het punt van seksueel verkeer 'matig'.

Toch blijkt uit een ander onderzoek dat het menselijk immuunsysteem in de regel gunstig beïnvloed wordt door seks. De resultaten van die studie zijn gisteren gepubliceerd onder de titel The effect of sexual behavior on the immune system function. Bij proefpersonen die een- of tweemaal per week gemeenschap hadden, stelden de onderzoekers een toename vast van het antilichaam immuunglobuline A (IgA). Anders gezegd: bijslaap beschermt tegen verkoudheid en griep. Maar wie die bevinding wil aangrijpen om zijn partner met gezondheidsargumenten tot veelvoudig coïteren te bewegen, waagt zich op glad ijs. Nader onderzoek heeft namelijk ook uitgewezen dat proefpersonen die het vaker dan twee keer per week deden, juist méér kans liepen om zich een verkoudheid of griep op de hals te halen. Met andere woorden, het luistert nauw.

3

Jan Cleyman is bij een krant met een gemiddelde oplage, een middelgroot personeelsbestand en een middelmatig imago. Een krant op zijn maat. En daar heeft hij zich gaandeweg mee verzoend. 28 jaar geleden is hij er zijn loopbaan begonnen en hij denkt hem over 15 jaar op dezelfde plek af te zullen sluiten. Als 't God belieft. In de beginperiode, toen hij al zijn haar nog had, werd hij geprezen als een veelbelovend talent. Hij had toen enkele artikelen geschreven die de aandacht trokken, onder meer een reeks over psychiatrische afdelingen van gevangenissen, waar patiënten hun arts twee keer per jaar te spreken kregen, niet langer dan enige minuten, en dat was dat. Op die reportage rustte onmiskenbaar Gods zegen, want precies op de dag dat de eerste aflevering verscheen, hadden twee van die ontoerekenbare snuiters zelfmoord gepleegd, twee op één dag, dus dat zat wel goed. Even had het erop geleken dat de overheid in verlegenheid was gebracht en dat het aantal psychiaters, onder meer dankzij zijn stukken, vermeerderd zou worden. Maar op het eind werd hun aantal verminderd.

Nieuwelingen op de redactie horen hun plaats te weten en zich niet in de kijker te werken, dus de entree die Cleyman maakte wekte nogal wat broodnijd. Twee jaar nadat hij in dienst was gekomen, werd hij dan ook, na een lobby van collega's bij de nieuwe hoofdredacteur, zonder boe of bah op de dagelijkse verslaggeving gezet. Zeer tegen zijn zin. Omdat hij zijn collega's het leedvermaak niet gunde, deed hij desondanks of hij blij was met de nieuwe opdracht, en zo raakte hij ze tot in lengte van dagen ook niet meer kwijt. Maar toen hij dan voor de zoveelste keer een protestactie van truckers moest coveren, en nog maar 'ns een betoging van weerspannige landbouwers, en toen hij dan wel zo ongeveer voor de honderdste keer de grieven van eigenaars van illegale weekendhuisjes aangehoord had, en in diezelfde week ook nog over het vendelzwaaien en liederenkraaien op het Vlaams Nationaal Zangfeest had moeten

berichten, toen brak de veer, en is hij de hoofdredacteur om ander werk gaan smeken.

Daarop kreeg hij een dubbele taak toegewezen, die hem tot zijn pensioen aan de gang moest houden. Ten eerste zou hij in memoriams klaarmaken van persoonlijkheden die een dagje ouder worden of anderszins in een kwalijke positie verkeren vanwege slepende ziektes of hartinfarcten met onzekere afloop. Eigenlijk horen zulke artikelen geleverd te worden door collega's die over de materie gaan, de Wetstraatredactie als een oud-premier de geest zal gaan geven, de cultuurredactie als een acteur zich beroerd voelt. Maar op die redacties kwamen ze handen te kort sinds het bedrijf enkele maanden eerder geherstructureerd werd. En dus zou de uitgebluste nu het gat stoppen dat de weggesaneerden nagelaten hadden. Verder kreeg Cleyman de zorg over *Apart*, een nieuwe dagelijkse rubriek onder aan de voorpagina. Curieuze story's moesten het worden, pikanterieën, parels opgedoken uit de alledaagse berichtendiarree van de persagentschappen. Er werd hem gevraagd van die *Apartjes* in één moeite door ook een buffervoorraad aan te leggen, zodat hij alvast ziek kan worden of snipperdagen en vakantie op kan nemen zonder dat het hindert. Uit die reserve wordt tevens geput voor de maandagkrant, want in principe heeft hij in de weekends vrij. Al moet hij naast zijn twee hoofdopdrachten sporadisch nog weleens een gewone zondagsdienst draaien, omdat niemand daarom zit te springen en iedereen gelijkelijk het leven veronaangenaamd hoort te worden.

De eerste keer dat de rubriek *Apart* verscheen, ging ze over de menselijke vruchtbaarheid in het algemeen, en over seks en kouvatten in het bijzonder. Dat was in de tijd dat we nog maar met 5,5 miljard op de wereld waren, en dat Cleyman zelf nog meermalen per week vrijde met zijn vrouw. Voor de hoofdredacteur had het artikel best wat luchtiger gemogen, de mensen willen prettige dingen lezen en het verkoopcijfer daalt al enkele jaren. En dan stond er geeneens iets over aids in, dacht Cleyman, maar hij hield zijn mond.

Zijn eerste necrologie was gewijd aan de dichter Anton van Wilderode. Het heeft nog zes jaar geduurd voor ze geplaatst kon worden.

Toen hij zijn moeder vertelde dat hij in memoriams schreef over mensen die nog helemaal niet dood waren, reageerde ze gechoqueerd. God niet verzoeken, het lot niet tarten..., en dat degene die naar het zwaard grijpt, gegarandeerd door een of ander zwaard zal komen te vergaan. Oma de zieneres. Jo adviseerde haar man droogjes vast werk te maken van zijn eigen in memoriam, *on n'est jamais si bien servi que par soi-même*.

* * *

Natuurlijk is zo'n Cadillac een benzinevreter. En je betaalt je blauw aan autobelasting, zeker. En aan reparaties, en aan restauratie. En het is niet makkelijk manoeuvreren als je hem in en uit de garage rijdt, of als je hem wil parkeren op een altijd weer te krappe plaats. En ja, je moet er veel over horen op het werk, want jaloerse mensen heb je overal. Geen vis zonder graat.

In de straat waar zijn moeder woont, heeft Jan Cleyman in elk geval zelden moeite met parkeren, zo rustig is het daar. Misschien ook omdat hij er alleen op zondag komt. Gaat hij met zijn roze slee zijn moeder halen voor het avondeten, brengt hij haar daarna terug. Ze zou dat eind ook kunnen lopen, wat ze trouwens tot voor kort nog deed, echt ver is het niet, maar dan steekt ze over op het ogenblik dat er een auto met achter het stuur zo'n jonge potentiële weekenddode aan komt rauzen, of ze struikelt over een omhooggekomen trottoirtegel, ofwel kijkt ze zo intensief naar beneden om losse tegels te ontwijken dat ze tegen een lantaarnpaal aanloopt. De zaak is dat ze niet al te best meer ziet en voor de rest ook aan de dove kant is. Bijna tachtig, wat wil je? Dus heeft Cleyman voor eens en altijd uitgemaakt: ze wordt gehaald en gebracht, om haar bestwil – en toegegeven, ook omdat hij graag met die Cadillac uit rijden gaat, elk diertje z'n pleziertje. Als hij een enkele keer zondags moet werken en de auto dus niet beschikbaar is, kookt ze gewoon thuis haar eigen potje, zoals ze dat ook de rest van de week doet. Op zichzelf, en redzaam, nog altijd.

Tot midden vorig jaar zaten op een doorsneeavond behalve oma meesttijds ook de kinderen mee aan tafel. Onderhand allebei twintigers, maar van jongs af, en nog steeds, geneigd tot dollen. Dus dat was lachen, want behalve gezichtszwak en hardhorig is oma ook ietwat eigenzinnig in haar woordgebruik. Ruitenwissers als ze glazenwassers bedoelt. Volpensioen in een jeugdherberg, vis met karpertjessus, dat soort. En daar dan opmerkingen over maken, halffluid, zodat zij het net niet hoort. En als ze vraagt: *Waar lachen jullie om?* hilarische verhalen verzinnen waar je nog veel harder om moet lachen. Louter uit gekkigheid, nooit gemeen, want ze gaan, als het eropaan komt, voor oma door het vuur. Maar inmiddels verblijft Hanne in de VS en Thomas in Ghana, zij als wetenschappelijk onderzoeker, hij als ontwikkelingshulp, zodoende is het een stuk stiller geworden om de tafel.

Te stil in feite. Althans zolang oma het woord niet neemt, want net als elke andere gehoorgestoorde praat zij te luid, of ze de povere ontvangst met extra zendenergie wil compenseren. Heeft Jan nog getelegrafeerd? roept ze. Ze haalt de naam van haar zoon en die van haar kleinzoon soms door elkaar. En met nieuwerwetse woorden als *e-mail*, dat ze uitspreekt alsof het over het email

van haar porseleinen theepot ging, wil ze niets te maken hebben. In haar hoofd heeft de technologische evolutie met de uitvinding van de telegrafie een eind genomen en is het *world wide web* nog compleet onontgonnen terrein. Overigens staat internet ook in Afrika nog in de kinderschoenen, zodat Thomas maar af en toe kans krijgt om te mailen. Ja oma, zegt Jan, de echte, er is een nieuw bericht van Thomas, ik zal het je straks voorlezen. Ze knikt, schaaapachtig, ze heeft het kennelijk niet begrepen. Hij herhaalt dat hij het zo dadelijk voor zal lezen, dat bericht – het klinkt onvriendelijk hard. Thomas heeft het blijkbaar naar zijn zin ginder, oma, zegt Jo. En Hanne ook, als ik haar zo hoor. Zij belt nu en dan, met haar gsm. Zo'n telefoon die eruitziet als een rekenmachientje en die je overal mee kunt nemen.

Hoe ver de kinderen intussen ook van huis zijn, Cleyman en zijn vrouw blijven dat arme mens met *oma* aanspreken. Uit gewoonte. Of misschien dat hij er zich onbewust voor schaamt op zijn leeftijd nog *mama* te zeggen, alsof dat afbreuk aan zijn mannelijkheid zou doen. Misschien dat Jo het onheus vindt tegenover haar eigen moeder zaliger om een ander *mama* te noemen, of *moeke*, of *moe*... En haar schoonmoeder met de voornaam aanspreken durft ze niet, omdat die het zelf nooit heeft voorgesteld.

Jan, Jo en hun kinderen, daar moet oma het al ettelijke jaren mee doen. Haar man is dood; haar broers en zusters zijn dood; en haar dochter, Jans zus, haar enige andere kind, heeft een bestaan opgebouwd aan de overzijde van de grote plas en lijkt niet geneigd ooit nog over te komen. Elk jaar met de kerst stuurt zij haar moeder een kaartje met wensen voor het jaar dat komt, en dat is het. Soms met krek hetzelfde plaatje op de voorkant als het jaar of een paar jaar ervoor. Dat weet de geadresseerde met zekerheid, want ze bewaart de kaartjes in een la.

Als de dessertbordjes op tafel komen, zegt oma: Ik ben van de week gevallen, op zo'n hellinkje voor gehandicapten, bij de winkelgalerij. Spiegelglad was dat, van de regen, ik was zelf bijna gehandicapt, God mens toch! Ja... Dus toen ben ik om te bekomen op staande voet een koffie gaan drinken met een gebakje erbij. Wist je dat koffie echt helpt? Als ik een of twee kopjes drink, dan zie ik beter en hoor ik scherper, ik begrijp het zelf ook niet. 't Is naar het schijnt omdat koffie de aderen *verwijdert*. Ja... Haar geliefkoosde stopwoord is *ja*, met zo'n iets te lang gerekte *a*, die daardoor klaaglijker klinkt dan de bedoeling is.

Tijdens het dessert de gebruikelijke heibel. Oma heeft zoals elke zondag een taartje meegebracht, ditmaal kwark, maar daar eet Jo niet van, omdat ze min of meer aan de lijn doet. Voor oma blijkt dat elke keer weer een peilloze teleurstel-

ling. Eet dan toch een klein stukje. Nee oma, dank je. Voor de gezelligheid. Of doe het voor mij. Nee oma, nee is nee. Und kein Ende.

Onder het afruimen zegt Jo dat oma maar beter geen taart meer meebrengt. Om zijn moeder te troosten zegt hij dat de kwarktaart heel erg lekker was. Daar ziet oma dan weer een aansporing in om toch met de taarten door te gaan.

Het oorlogje luwt pas op de zitbank bij de tv en de thee. Zijn jullie uitgenodigd voor het huwelijk van de jongste van Freddy en Gerda, vraagt oma, hoe heet ze ook weer? Gaan jullie naar het avondfeest? Ik heb alleen een invitatie gekregen voor de middagreceptie, zo'n sukkelachtige weduwe als ik aan de dis, dat vinden ze vast niet feestelijk genoeg. Ja... Och ja, mij best, ik hou het bij zulke gelegenheden toch niet lang uit, met al dat gepraat en die muziek door elkaar, dat klinkt in mijn hoorapparaten zo ongeveer of de wereld vergaat. Anja heet ze, nee? Of Anna? Nee Jana. Jaja, Jana! Of Tanja?...

Bij het afscheid zegt oma: Bedankt voor het lekkere eten! Waarop Jo: Jij bent bedankt! Voor de taart! Dan oma weer: Ik heb jullie nog maar eens last bezorgd, ja... Waarna hij en zijn vrouw in koor: Welnee, welnee! Elke zondag.

Als hij met een sierlijke draai de Cadillac uit de oprit rijdt om haar weg te brengen, komen de overburen net hun huis uit. Hij meent te zien hoe ze staan te meesmuilen, terwijl ze zijn juweel op wielen becommentariëren. *Dat roze geval van Cleyman!* Mensen hebben niet de minste feeling voor originaliteit, denkt hij, en al helemaal niet in deze boerse randgemeente van een provinciaal soort wereldstad als Antwerpen. Tijdens de rest van de rit breken hem nog meer zurige gedachten op. Zijn moeder zegt iets, maar hij hoort het niet.

Daarna, bij het terugrijden, realiseert hij zich dat hij haar die mail van Thomas niet voorgelezen heeft.

4

Op maandag wordt Jo in de boekwinkel vervangen door een bediende en die vrije tijd benut ze om duizend klussen op te knappen. Als een wervelwind het huis schoonmaken. Vlug een deel van het wasgoed strijken (terwijl ze gelijktijdig een op video opgenomen boekenprogramma bekijkt). Even ertussendoor de administratie van de zaak bijhouden. En dan kort voor sluitingstijd nog snel naar de supermarkt om etenswaar voor de verdere week in te slaan. Een hulpje in het huishouden nemen vindt ze zonde van het geld en, te oordelen naar het relaas van vriendinnen, zou het maar een bron van ergernis zijn. Spinnenwebben die zijn blijven hangen; een ring met een steentje, erfstuk van een overgrootmoeder, spoorloos verdwenen; het stof op de hifi-installatie dat nooit afgenomen wordt – nee dank je wel. Poolsen zijn goudeerlijk, maar ze doen de kamers met de Franse slag, zegt er een. Terwijl Marokkaansen... Juist niet, reageert een ander, 't is net omgekeerd, en ik spreek uit ervaring! Trouwens, zegt Jo, ik zou continu het gevoel hebben dat ik zo'n negentiende-eeuwse kakmadam ben die een arme sloor uitbuit. Discussie gesloten. Of hetzelfde bezwaar dan niet geldt voor haar winkelbediende? werpt iemand toch nog op. Nee, die hoort bij de zaak, dat maakt een groot verschil. Of ze dan tenminste hulp krijgt van haar man? Die, zegt ze, vindt schoonmaken overbodig en in de supermarkt raakt hij zogenaamd de weg kwijt.

Elke maandag legt ze een stapel van zo'n veertien tot achttien tabletten pure chocola in haar winkelwagentje, voor eigen gebruik. Mensen die er erg in krijgen, geloven dat ze inkopen doet voor een vrouwenopvangcentrum. Soms hoeft Cleyman, vanwege wisselingen in zijn dienstrooster, 's maandags niet naar zijn werk en dan kan ze haar boodschappen met de Cadillac doen. Anders moet het met de fiets. Wie haar dan ziet passeren, overvolle tassen opgehoopt op de bagagedrager en hangend aan het stuur links en rechts, van de voorvork tot bij de handvatten, komt onwillekeurig de vlucht van mei '40 in gedachten.

Terwijl ze zo de hele maandag aan het jakkeren is, denkt ze wel 'ns terug aan de feministische principes waar ze in haar studiejaren vol van was. Het belang van de tot nu toe geleverde vrouwenstrijd kan onmogelijk worden overschat en de verdiensten van de beweging zijn aanzienlijk, maar evengoed is het einddoel nog verre van bereikt. Doende met de snoeischaar in de tuin, met de pollepel in de pan, met de slangstofzuiger in de kamers voelt ze zich meer dan ooit – nog altijd – *the nigger of the world*.

Van dinsdag tot en met zaterdag staat Jo achter de toonbank in de zaak. Het is twintig minuten lopen van hun huis in een oude woonwijk naar de winkel in het centrum van de gemeente. Iedere keer, weer of geen weer, geniet ze van die wandeling. Niks geen last van verkeersopstoppingen, geen parkeerprobleem om je stemming te verpesten. En je kunt je gelijk 'ns lekker laten uitwaaien, 's ochtends om daadwerkelijk wakker te worden, 's avonds om de muizenissen van je af te zetten, althans de zakelijke, alvast voor de rest van die dag. Onderweg hebben een koffiebar, een kledingboetiek en een boekhandel de laatste maanden het veld moeten ruimen voor schelkleurige gsm-winkels. Geschikte collega, die boekverkoper, maar zijn zaak verliep. Wat jammer toch, zegt ze hem, op een keer dat ze hem nog eens tegenkomt. Halleluja, denkt ze bij zichzelf.

Op de straathoek honderd meter van haar winkel vandaan staat de helft van de tijd een man met een mopsneus, urenlang bezig met wriemelende vingers aan een witte zakdoek te ruiken. Kort uitgevallen broekspijpen, sokken even wit als zijn snotlap, spillebenen. Hij is patiënt in een psychiatrische inrichting in de omgeving en het lijkt dat hij altijd al op die hoek gestaan heeft. De wijk weet niet beter of hij heet Het Zakdoekje. Als schooljongens hem op stang jagen, stoot hij dierlijke geluiden uit, maar verder doet hij niemand kwaad. Wat je al met al van maar weinig mensen zeggen kunt.

Het antidiestalarrolluik met zijn lawaaiige metalen maaswerk ophalen in twee rukken; de dagverse kranten, die een bedwelmende lucht van drukinkt afgeven, op de legplanken voor de toonbank op hoopjes schikken; en dan, als er nog even tijd voor is, koffiezetten tussen de boekenvoorraad die kriskras opgetast staat in het kamertje achter de winkel. Al is het slecht voor de commercie, ze hoopt elke keer dat de klanten nog even wegblijven, zodat ze rustig het eerste kopje kan drinken. Enkele partjes van een plak chocolade erbij, meestal in de koffie gesopt, en vaak nog een sigaretje erbovenop: drie zaligheden ineen. Desnoods, door omstandigheden gedwongen, zou ze twee van die drie kunnen missen: de koffie en het rokertje. Alles bij elkaar genomen zijn er kwader manieren om je dagtaak te beginnen.

Jo heeft er zich in getraind bij gebrek aan beter dan toch in elk geval al van de kleine dingen te genieten. Dat belet niet dat ze bij momenten, terwijl ze aan de slag is in die zaak van haar, door hevige twijfel overvallen wordt. Of ze wel de juiste keus heeft gemaakt. Aan het eind van haar studie geschiedenis had een prof haar namelijk voorgesteld om te promoveren, daar had ze alle capaciteiten voor, zei hij, en ze kon naderhand zijn assistente worden. Maar het vooruitzicht van een academische carrière had haar toen zo kleurloos en versuffend toegeschenen dat ze er in haar binnenste eigenlijk helemaal niet aan wou. Ze wilde onder de mensen zijn. Een tijdje later kreeg ze de kans om die boekhandel te gaan runnen en toen had ze in een opwelling toegehapt, domweg gestuwd door haar onberedeneerbare liefde voor boeken en lezen. Verstand komt pas met de jaren. En met het verstand komt ook de onvrede. Als er eens geen volk in de winkel staat en ze de gelegenheid te baat neemt om de lijst op te maken van boeken die ze moet bijbestellen – *Fitness voor de ziel, Beter zien zonder bril, Het eeuwige begeren* – denkt ze met de nodige zelfspot: is dit de ultieme vervulling? *De aardappelbijbel, Als mijn hond ouder wordt, Het grote theezakjesvrouwen-vakantieboek...*

Toch heeft ze maar één keer overwogen er het bijtje bij neer te gooien, en dat was dan nog naar aanleiding van een idioot incident in het eerste jaar dat ze de winkel had. Een piekfijn uitgedoste heer die eerst lang tussen de uitstaltafels en de boekenrekken rondgedrenteld had, stapt plotsklaps met een ongewoon radde pas naar buiten, en in een impuls stuift ze de zaak uit om achter hem aan te zitten want ze vermoedt dat hij boeken gestolen heeft. De verdachte keert gewillig met haar naar de winkel terug. Hij klikt zijn attachékoffer open, waarin alleen persoonlijke spullen zitten, en wacht even in de hoop dat het probleem daarmee afgedaan is. Maar uiteindelijk hijst hij, met een deemoedige, bijna smekende blik ook een plastic tas van een schoenenwinkel op de toonbank, waaruit tevoorschijn komen: *De genade in thomistisch perspectief, Katholicisme in tijden van postmodernisme, De serafijnse volmaaktheid en Tussen gebed en gebod*. Anders dan de gemiddelde winkeldief neemt hij niet eens de moeite om te zeggen dat hij vergéten heeft te betalen, stom van me, even niet opgelet, excuseer. In plaats daarvan voert hij tot zijn verdediging aan dat hij hoogleraar in de theologie is. Waarmee hij veeleer zijn buitenissige boekenkeuze dan zijn kleptomanie verschoont, maar goed, na wat geredekavel wordt de rekening dan toch vereffend. In die periode had Jo het vak nog niet volledig in de vingers: je moet een dief vooral niet achternarennen, voor hetzelfde geld heb je niet met een ongevaarlijke godgeleerde maar met een kwaadaardige gek te maken die je een

ongeluk slaat. Hoe dan ook, die avond werd het haar ineens te veel, en de ochtend daarop stond ze voor het eerst met tegenzin achter de toonbank. Ze heeft er nog een paar dagen over gedaan om te beslissen dat ze er toch mee door zou gaan. Waarna ze nog verschillende jaren nodig heeft gehad om te leren een geval van dieverij in haar winkel niet langer als een hoogstpersoonlijke verandering op te nemen.

Vier ogen zien meer dan twee, dus heeft ze in die dagen ook met het idee gespeeld de bediende voltijds in dienst te nemen. Maar volgens haar boekhouder was dat geen haalbare kaart. Overigens mag Jo zich in de handen wrijven met haar bediende: een vrouw die thuiswerkt voor een vertaalbureau, een steenworp ver woont, voor niemand te zorgen heeft en altijd wil inspringen, bijvoorbeeld als Jo een vracht boeken bij levering moet controleren en de kassa alleen moet laten.

Ook als het van 's morgens tot 's avonds druk is in de zaak, probeert Jo Matterne op zijn minst in een verloren ogenblik *Apart* te lezen, de dagelijkse rubriek van haar bedgenoot. Doorgaans amusant, dus goed voor het humeur, in principe. Maar dan gaat het soms toch door haar hoofd: zo pittig als hij in het ochtendblad kan zijn, zo saai is hij thuis. En terwijl ze de klanten bedient, zegt ze bij zichzelf: ik ben getrouwd met een man van krantenpapier. En dan kijkt ze door de etalageruit naar buiten en vindt altijd wel wat om afgunstig op te zijn. Bijvoorbeeld een verliefd stelletje dat in het tramhokje naar muziek zit te luisteren met gebruikmaking van maar één walkman: zij het linkerkanaal in haar oor, hij het rechter in het zijne. Samen stereo. Als je afgaat op het ritme van hun hoofd en hun handen moet het iets met een stevige beat zijn. Zoals de Beatles in hun beginperiode, denkt ze.

5

In de Siberische stad Krasnojarsk heeft een vrouw een bijzonder winstgevendende en niettemin integere manier gevonden om aan de kost te komen. Wat vandaag de dag in Rusland niet voor de hand ligt. De vrouw voert stripteases uit op het balkon van haar woning, dat uitziet op de binnenplaats van een gevangenis. Het bericht stond gisteren in de Russische krant Segodnya.

De stripteaseuse, voor wie dit werk volstrekt nieuw is en die als betrekkelijk mooi omschreven wordt, laat zich Margarita noemen. Ze zegt dat haar burenen geen aanstoot nemen aan haar optredens, temeer omdat ook zijzelf geld verdienen aan hun contacten met de gevangenen: zij verkopen hen wodka en allerlei andere goederen. Naar schatting vier op de tien Russen leven tegenwoordig onder de armoedegrens en proberen rond te komen met sjacheren of klussen.

Terwijl zij op het balkon haar act maakt, schieten de gevangenen Margarita met behulp van katapulten haar welverdiende loon toe. Aan de kracht van het schot en de grootte van de bijdrage is de hunker af te meten waarmee deze mannen, onvrijwillige onthouders als ze zijn, op de performance reageren. In de eerste weken hield de stripster op het eind van haar nummer nog haar slipje aan. Maar alras bleek de geldigheid van het adagium minder is meer. Zonder verdient ze nu grofweg het dubbele. Vooral vanuit de psychiatrische vleugel van de gevangenis zouden al royale bedragen in de richting van het balkon zijn gekatapulteerd.

De voorstellingen leveren Margarita in een gewone maand twaalf keer meer op dan het maandloon van een Russisch hoogleraar. Daar staat tegenover dat de universiteit het hele jaar door het volle salaris betaalt, hooguit met enige vertraging. Terwijl Margarita zich, vanwege het barre Siberische klimaat, soms gedwongen ziet hartje winter met haar activiteiten uit te scheiden of ze op een laag pitje te zetten.

Segodnya voegt bij het artikel een foto met het onderschrift: Sexappeal tegen contenten: een faire transactie. Hij laat Margarita zien als ze net het laatste kle-

dingstuk uitgetrokken heeft en aanstalten maakt om het over haar schouder weg te gooien zoals Russen weleens met wodka glazen doen. Helaas voor de krantenlezer die uit is op gedetailleerde informatie is de foto, druktechnisch gesproken, van een erbarmelijke kwaliteit.

6

In *Wie is wie in Vlaanderen* wordt hij pas sinds de meest recente editie vermeld: *Velings, Vincent, televisiepresentator*. In vorige edities viel hij onder de categorie *persoonlijkheden die we vanwege hun grote belang graag opgenomen hadden, maar die ons geen informatie wilden verschaffen, ondanks ons herhaalde aandringen*, zoals de uitgever in zijn voorwoord zuur opmerkt. Omdat het herhaalde aandringen onaangenaam werd, heeft Velings ten slotte toegegeven. Zonder twijfel een goede zaak voor degene die op een dag zijn in memoriam te maken zal hebben.

Maar *Wie is wie* vormt ook een reuze handige bron voor al wie personen van enige importantie nog bij hun leven wil benaderen. Velings is dan ook extra zuinig geweest met data in de privésfeer. *°7 september 1950. Loopbaan: presentator van spelprogramma's, talkshows en wetenschappelijke programma's: Uit en thuis (1974-1976), Wie waagt, die wint (1978-1985), Op de canapé (1983-1989), Op de bres (1990), Eén vogel in de hand (1992-1998), Rechttuit (sinds 1998)*. Gevolgd door de adresgegevens van de omroep, met inbegrip van het e-mailadres op zijn eigen naam dat hem door zijn werkgever is toegekend. Verder niets. Dat hij ooit nog filosofie gestudeerd heeft gaat niemand wat aan, en zijn woonadres bekendmaken zou helemáál een onzalig idee zijn: voor je 't weet hangt er een handtekeningenjager aan de bel, en als single kun je hem niet eens door je partner laten afschepen. Uiteraard maakt hij ook geen gewag van zijn telefoonnummer, het staat niet eens in het telefoonboek. Zelfs tegenover wie toevallig voorbij zijn voordeur loopt, heeft hij zijn voorzorgen genomen: op het naamplaatje van zijn bel staat gewoon 'Velings', in potlood, amper leesbaar. Hij bewoont de bovenetage van een herenhuis dat in twee appartementen verdeeld is: in het benedenhuis woont een kinderloos echtpaar van onduidelijke leeftijd, beiden uiterst discreet, dus aan hen heeft hij de ideale onderburen.

Vincent Velings heeft het met schade en schande geleerd: vriendelijk te blij-